

MAÇA KIZI

Feridun ALTUNA

Puşkin'in ünlü kısa hikâyesini Piyotr'un kardeşi Modest Çaykovski, ağabeyisi için Sahneye uygulamıştır. Buradaki «kisa» sözü önemlidir. Çünkü bu kısa eserinde 3 perdelik bir operayı kapsayacak olaylar yeterlidir.

Opera'da, Puşkinin hikâyesinde bulunmayan birinci perdede Lisa ile arkadaşları arasındaki sahne, Rus şarkısı la bunu kovalayan dadılar sahnesi ve ikinci perdede ara ezgisidir. Puşkin hikâyesinde Hermann ile Lisayı öldürmez. Hermann inivaya çekilir. Lisa ise Prens Yelenskinin benzeriyle evlenir. Puşkinin hikâyesinde kişiler gerçeğe bir yönle sunulur ve bizlere hikâyeyi yazar, kişiliğine has somut kalemiyle öylesine sürükleyici anlatır ki kitabı bir çırpıda okuyup bitirmeden bırakmak mümkün değildir. Bu durum Operada değişir: Müzik ön plânda. Hem de romantik melodram olarak; böylece gerçekçi ortam kendiliğinden ikinci plâna atılır. Bu gerçeği Opera yaratma kabullenmek zorundayız. Başka bir deyimle, Çaykovski, Puşkinin gölgeleri müziğiyle, Opera ağır bir tempoyla açılır: Parkta çocukları oynatan dadılar görürüz. Carmenvari çocuk - askerler oradan oraya seğirtirler. Bu gidile çeşitli kişiler sunulur ve oyun boyunca birbirleriyle çatışan çok değişik tiplere rastlanacaktır, ancak en önemli ve gerçek çatışma Hermannla Kontes arasındadır. Lisa baş kişi olarak belirirse de, Operanın en ünlü kişisi Kontestir, zira bütün olaylar Kontesin etrafında döner. Ayrıca Lisayla Hermann - partisyona göre - ikinci derecede ilgilidir. Partisyona göre evet... Hermann'ın iki kadın arasında gösteren, çok önemli üç tem vardır partisyonda. Bu temlerden ilki uvertürün yirmi üçüncü ölçüsünde trombonlarla duyulur ve «Maça Kızı» temi olarak adlandırılır. İkinci tem Tomskinin birinci perdedeki arşısında Kontesten ve 3 oyun kağıdından söz ederken duyulur. Bu temde ölümün ön sezişi dile gelir. «Maça Kızı» temi Hermannla Kontesin bütün karşılaşmalarından duyulur, bu da onların kader sözleşmesi ni hatırlatır. Bunu psikolojik bir müzikli silah olarak adlandırabiliriz. Üçüncü ana tem Hermannla Lisa arasındaki baği dile getirir. İlk kez uvertürde duyulan bu aşk temi, sonraları dört kere ikisinin karşılaşma birbirlerine karşı duydukları yakınlığı belirtmek için kullanılmaktadır. Bu, Çaykovski'nin Maça Kızını tamamladuktan üç yıl sonra bestelediği altıncı senfonisinin birinci bölümünün ilk temi olarak kullandığı ezginin benzeridir. Bir tür ruhi bunalım yansıtır bu tem. Yukarıda Hermannla Lisa arasındaki bağın Hermannla Kontes ilişkisi kadar önemli olmadığını belirtirken, bunu Çaykovski'nin müzik yorumunu göz önüne alarak söylediğimizi tekrarlamak isteriz. Lisanın düştüğü «kahramanca» aşk partiyon Hermann'ın aşkıdan daha kesin olarak belirtmekte. Çaykovski gerçek bir aşkı dile getirmek istemişse de, Hermann'ın tutumuyla bu aşk tektarafı kalır. Hermann'ın ölürken Lisaya söylediği aşk sözleri, bu kişinin oyun boyunca tutumuna uymamaktadır. Başka bir deyimle bir çelişmezlik vardır Hermannın son sözlerinde. Hermann, Lisaya karşı gizli bir aşk duymuş olabilir; ancak kızı kendi arzularını gerçekleştirmek bahasına bir araç olarak kullandığı daha akla yakın.

Hermann'ın şahsında «Onegin» den bir parça görürüz. Öte yandan Lisanın kişiliğinde «Tatiana» yı bulmayı denemekten alamıyoruz kendimizi. Bunun nedenini cevaplandırmak zor değildir kanımızca. Çaykovski ruhi çelişmezlik içerisinde kıvranan, fanatik ve hassa bir sanatçıydı. Çok zaman orkestra yönetirken bir elini uçmasını (!) engellemek amacıyla başının üzerine koyardı. Hermann tipi (ya da Onegin) zıt fikirler içerisinde bocalayan, aşkı aradığı mutluluğu bulamamış Çaykovski'nin kendisidir. Bestecinin kadınlar hakkındaki bilgisi çok azdır. Kendisine en yakın hissettiği yaratık, asla yüzyüze gelmediği, ancak çok ilginç ve içli mektuplar yazdığı Nadezhda von Meck adlı kadındır. Çaykovski'nin kendi karısı ise karı - koca ilişkilerinin tamamen yabancı olan bes teciyeye iki kez sınır krizi geçirtmiştir.

Böylece Maça Kızı operasındaki Lisa ile Onegin operasındaki Tatiana tipleri hiç bir zaman et ve kemikten yapılmış dilsler değildirler, çünkü Çaykovski'nin gerçek kadın ideali asla bir protein kütlesi (!) değildir. Öte yandan Çaykovskiye göre Kontes ideal bir kadındır, çünkü o Hermannın aracılığıyla kadınlar hakkındaki fikrini belirtir (Çaykovski'nin fikri). Çeşitli kişiler Hermannla karşılaşmalarında huzursuzluğa düşerler. Bunun canlı örneği

☆ Sonu sayfa 5 de ☆